

Sprog i Norden

Titel: Ny sprogpolitik, traditionelt sprogrøgtsarbejde. Vurdering af situationen i Island

Forfatter: Ari Páll Kristinsson

Kilde: Sprog i Norden, 2010, s. 33-38

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Dansk Sprognævn

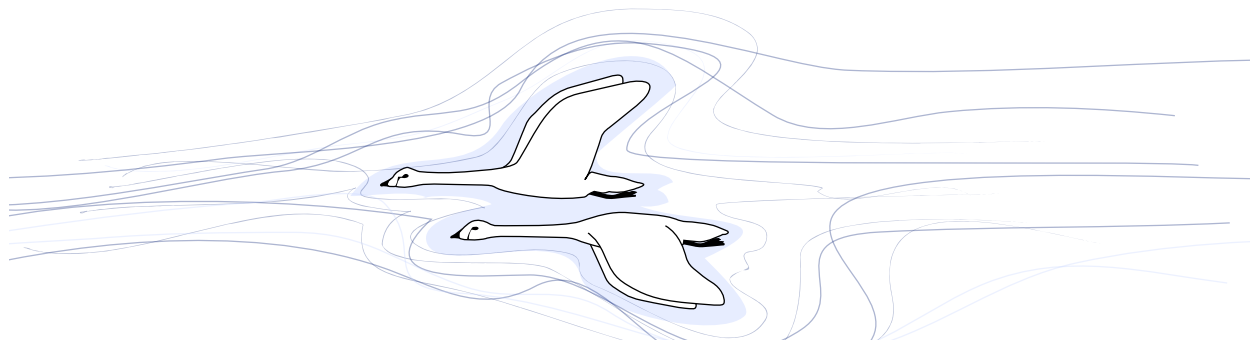
Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Ny sprogpolitik, traditionelt sprogrøgtsarbejde. Vurdering af situationen i Island

Ari Páll Kristinsson

Medarbejderne i de nordiske sprogsekretariater sidder inde med forskellige traditioner og arbejdsmetoder som ikke ændres så let hvis ikke man af og til foretager en kritisk gennemgang. I hele Norden har man nu lavet nye sprogpolitikker. Derfor er det måske godt netop på dette tidspunkt at vurdere, mere grundigt end vanligt, de generelle udgangspunkter som man bygger på i sprogrøgtsarbejdet i de nordiske landenes og sprognævnenes institutioner. Dette er grunden til det spørgsmål som artiklen handler om: På hvilken måde påvirker nye sprogpolitikker det traditionelle sprogrøgtsarbejde?

Et strategidokument

Islandsk Sprognævn leverede i 2008 sit sprogpolitiske forslag til ministeren for undervisning og kultur. Dokumentet har overskriften *Íslenska til alls* som kan oversættes med 'Islandsk til alt' eller 'Alt på islandsk'. Som navnet henviser til, så er det en overordnet målsætning i dette dokument at man vil sikre at islandsk fremover bliver brugt indenfor alle områder i islandsk samfund. Daværende minister for undervisning og kultur var enig i sprognævnets forslag og præsenterede det overfor Altinget, som vedtog det uændret den 12. marts 2009 som officiel islandsk sprogpolitik. Dokumentet *Íslenska til alls* er nu blevet trykt igen, og jeg henviser i det følgende til dets anden udgave, 2009. Undervisnings- og kulturministeriet, som er ansvarligt for gennemførelsen af sprogpolitikken, nedsatte allerede i marts 2009 et udvalg, der fik i opgave at forberede dens praktiske udførelse.

Den nye islandske sprogpolitikts værdi ligger først og fremmest i to forhold. Det ene er at Altinget for første gang har fastslået islandsk sprogpolitik eksplicit. Det andet er at dokumentets 113 sider beskriver forholdsvist detaljeret mange

vigtige måder og strategier for hvordan man kan føre sprogpolitikken ud i livet. Målsætningerne er stort set traditionelle i henhold til islandsk kulturhistorie, mens forslagene til disses gennemførelse er det vigtigste her og mest opsigtsvækkende. Dette er altså først og fremmest et strategidokument.

Et traditionelt grundlag

Sprogpolitikens overordnede mål er som sagt at sikre at islandsk fremover bliver brugt indenfor alle områder i islandsk samfund. Det tilføjes at begrebet "íslenska" ('islandsk') i denne sammenhæng indebærer "vandaða íslensku sem nýttist sem tjáningarmiðill við hvers kyns kringumstæður" ('godt islandsk som kan bruges som kommunikationsværktøj i al slags situationer', s. 11).

Man mærker at det nye sprogpolitikdokument, i sammenligning med islandsk sprogpolitik i 1800- og 1900-tallet, lægger endnu større vægt på sprogets status, snarere end korpus. Under nogle perioder i 1900-tallet var man tilsyneladende ofte mest optaget af korpussspørgsmål. Men man har også tidligere måttet kæmpe for det islandske sprogs domæner – det vil sige overfor dansk inden for områder som for eksempel lov og forvaltning, især i 1800-tallet, og overfor dansk og senere engelsk indenfor områder som teknik, videnskab og mange flere, især i 1900-tallet. I kampen om domænerne blev islandske nydannelser i ordforrådet sædvanligvis regnet for en forudsætning for erobring af de enkelte domæner.

I det nye dokument foreslås ingen ændringer i den traditionelle og velkendte islandske metode ved kultivering og modernisering af ordforrådet, det vil sige dannelse af nye ord ud fra ældre islandsk ordforråd, snarere end at inkorporere fremmede ord eller orddele. Man snakker sagtens ikke om dette direkte, og det tolker jeg således at det er underforstået eller implicit i sprogpolitikken at man fremover skal følge den eksisterende tradition. I kapitlerne om islandsk i universiteter, og islandsk i forskning og videnskab, nævnes faktisk at man bør styrke "íðorðasmíð" ('dannelse af fagtermer') og "kennslu í íðorðasmíð" ('undervisning om dannelse af fagtermer') (s. 49, 58). Man ville ikke have brugt den islandske orddel "-smíð" ('dannelse') i denne sammenhæng hvis det kun drejede sig om tilpasning af fremmede fagtermer. Dette må tolkes som tegn på at man videre skal lave egne islandske termer, og ikke kun benytte fremmedord med islandsk stavemåde. Her mærker man altså ikke nogen ændringer i holdningen til korpusplanlægningen på det leksikalske niveau.

I det nye sprogpoltiske strategidokument findes der ingen spørgsmålstejn ved de centrale begreber på korpusområdet i islandsk, som gælder standardens hovedtræk. I tillæg til at den leksikalske purisme stadigvæk gælder som det generelle hovedprincip (jf. ovenfor), så følger retskrivningen stadig først og frem-

mest etymologiprincippet, som den stort set har gjort de sidste 200 år, inspireret af blandt andet Rasmus Rask. Og man sætter heller ikke nogen spørgsmålstegn ved valget af den sprogvarietet, der ligger til grund for standardsproget.

Den nye islandske sprogpolitik bygger nemlig stadig på det traditionelle ideologiske grundlag, som i den sprogpoltiske diskurs gerne udtrykkes med begreberne "varðveisla" ('bevarelse') og "efling" ('forstærkning') af det islandske sprog. Derfor er den nye islandske sprogpolitik snarere at betragte som et strategidokument end en beskrivelse av en ny politik.

Traditionelt sprogrøgtsarbejde

Som følge heraf konkluderer jeg at den "nye" sprogpolitik ikke nødvendigvis kræver nogen ændringer på selve indholdet i det traditionelle islandske sprogrøgtsarbejde inden for sprogsekretariatet i Árni Magnússon-instituttet for islandske studier. Sprogsekretariatets rådgivningsarbejde på korpusområdet, om sprogbrugen, retskrivningen, orddannelsen og så videre, bør fortsættes, og analyserne i det nye strategidokument indebærer faktisk ingen kritik på nuværende rutiner og fremgangsmåder på disse områder. Man skal, som hidtil, give vejledninger om sprog og sprogbrug til offentligheden, man skal videre bistå terminologisk arbejde med al mulig hjælp, og man skal videre publicere både digitalt og trykt materiale, som for eksempel en håndbog i islandsk sprogbrug, retskrivningsordbogen og så videre.

Når man i det nye strategidokument anbefaler terminologiske aktiviteter på endnu flere samfundsområder, så betyder det at medarbejderne i sprogsekretariatet skal fortsætte med at arbejde for forstærkningen af den islandske termbank for fagterminologi, som blev åbnet i 1997. I 1997 havde man gjort aftaler om 12 ordlister og man kunne publicere 9 av dem, mens man til gengæld nu i 2009 har aftaler om 91 ordlister og man har allerede publiceret 49 av dem. Termbanken vokser altså stadig. Den nye sprogpolitik understreger nytten av dette arbejde, og at det bør fortsættes.

Andre slags opgaver

Analyserne i dokumentet gør opmærksom på flere typer opgaver end tidligere som man nu mener at det er nødvendigt at lægge vægt på. Det er da også indlysende at mange av dem ikke kan implementeres af sprogsekretariatet eller indenfor det, fordi det drejer sig om opgaver som bygger på resurser, faglig kompetence og beslutninger som ligger udenfor sprogsekretariatets organisatoriske og faglige rækkevidde.

I denne sammenhæng har jeg for eksempel i tankene den vægt som det nye strategidokument lægger på islandsk som andetsprog. Det foreslås blandt andet at der oprettes et institut hvor man forsker i islandsk som andet og udenlandsk sprog, sprogindlæring, bilingvalisme, kulturforståelse og pædagogik, og, i tillæg, at det bør findes undervisningstilbud i disse studier i Island, og at man udvikler og publicerer kvalitetssikret undervisningsmateriale i islandsk som andet og udenlandsk sprog. Dette er absolut en forholdsvis ny opgave inden for islandsk sprogpolitik og det afspejler naturligvis de demografiske ændringer i Island de forgangne cirka 15 år. Målsætningen i *Íslenska til alls* er at islandsk fremover er hovedkommunikationsproget i nutidens flerkulturelle islandske samfund, som det hedder.

Et andet eksempel på sprogforstærkningsinitiativ som strategidokumentet foreslår, og som heller ikke ligger indenfor sprogsekretariatets nuværende arbejds- eller kompetenceområde, gælder det forslag at man opretter organiseret træning for tolker til og fra islandsk.

Som et tredje eksempel kan jeg nævne forslaget om at alle datamaskiner i islandske skoler får islandsk grænsesnit inden 2012. Den oversatte software findes faktisk allerede. Opgaven drejer sig om at veksle den engelske version ud for den islandske version.

Alle ovennævnte forslag har naturligvis med forstærkning af islandsk sprog at gøre, men nogle af dem kræver større resurser og anden type kompetence end det traditionelle sprogrøftsarbejde. Det betyder også i mange tilfælde flere penge. Medarbejderne i sprogsekretariatet kan naturligvis yde rådgivning, mens andre bør sørge for selve implementeringen på ovennævnte områder.

I tillæg til de tre punkt ovenfor, som drejer sig om forholdsvis nye opgaver, kan man nævne yderligere to punkt i sprogpolitikken som har vakt opmærksomhed. Også her drejer det sig om områder som Altinget og ministeriet for undervisning og kultur må tage principielle beslutninger om og give nye resurser til, snarere end om opgaver som ligger indenfor det traditionelle sprogrøfts- og rådgivningsarbejde.

Det ene gælder det islandske sprogs nuværende status inden for lovgivningen. I dokumentet *Íslenska til alls* peges det blandt andet på det faktum, at islandsk slet ikke nævnes i Islands forfatning (s. 26). Faktisk er Island blandt kun ni europæiske lande der ikke regulerer deres sproglige forhold på forfatningsniveau, som Sabine Kirchmeier-Andersen har peget på (kronik i *Politiken* 15/10 2008). Undervisnings- og kulturministeriet nedsatte allerede i marts/april 2009 et udvalg som fik i opgave at finde ud af, hvordan dette kan udføres i loven. Udvalget skal også overveje hvordan det islandske tegnsprogs stilling kan sikres.

Det andet punkt i sprogpolitikdokumentet som jeg vil pege på, fordi det har vakt stor opmærksomhed, er at der oplyses (s. 34) at man i islandske grundskoler nu (2009) underviser forholdsvis lidt i islandsk (16,1 % af den samlede undervisningstid) i sammenligning med norskundervisningen i norske grundskoler (23%) og danskundervisningen i danske grundskoler (28,7%). Islandsk Sprog­nævn afgav en betænkning i november 2009 hvor undervisnings- og kulturministeriet opmuntres til at indføre flere undervisningstimer i islandsk.

Konklusion

Jeg har allerede nævnt at den nye sprogpolitik understreger nytten af at sprogsekretariatet i Árni Magnússon-instituttet for islandske studier videre driver sin termbank. Den anses som et vigtigt redskab i kampen for sprogdø­mænerne. Sprogpolitikken går også ud fra at standardsproget bør vedligeholdes ifølge eksisterende principper, blandt andet når det gælder orddannelse. Sprogsekretariatet skal med andre ord fortsætte med sine nuværende arbejdsopgaver og bygge på de traditionelle udgangspunkter. Sekretariatet har nu på en måde fået endnu klarere politisk opbakning for sit arbejde end det tidligere havde.

Ovenfor har jeg nævnt en del områder som det sprogpoltiske strategidokument lægger vægt på (udlændinge, tolkeuddannelse, datamaskiner, lovgivning, læreplan), hvor man tænker sig forskellige implementerende aktører som ligger udenfor de traditionelle sprogrøgtskanaler.

Her bør dog til sidst nævnes et punkt hvor dokumentet direkte foreslår at sprogsekretariatet selv skal deltage på et bestemt område i forstærkningen af islandsk, i tillæg til dets traditionelle opgaver. Det drejer sig om islandsk i medierne. I sprogpolitikken blev det vedtaget at alle islandske medier bør lave egne sprogpolitikker. Sprogsekretariatet deltager nu direkte i forberedelsen af sprogpolitikker for islandske medier, i samarbejde med en medieforsker og repræsentanter fra medierne.

Konklusionen er at den nye islandske sprogpolitik kræver at sprogsekretariatets traditionelle sprogrøgtsarbejde på korpusområdet fortsættes, snarere end at det ændres. I tillæg bør sekretariatet være parat til at yde rådgivning og eventuelt deltage i samarbejde og netværker om nye sprogrøgts- og sprogforstærkningsopgaver.

Litteratur

Íslenska til alls. Tillögur Íslenskrar málnefndar að íslenskri málstefnu samþykktar á Alþingi 12. mars 2009, 2009. 2. útgáfa. Rit 44. Reykjavík: Mennta- og menningarmálaráðuneyti.

Kirchmeier-Andersen, Sabine, 2008: Hvad skal der blive af dansk? *Politiken* 15. oktober 2008.

Summary

The authorities have recently published new or revised language policies, throughout the Nordic countries. This gives timely occasion for the Nordic language secretariats to review their activities. In the present article an attempt is made at analysing which implications the Icelandic language policy of 2009 can have for the traditional language cultivation work at the language secretariat in the Árni Magnússon Institute for Icelandic Studies. The general objective of the new language policy is characterised by quite traditional ideology. It focuses primarily on the status of Icelandic, and it proposes some revised strategies for defending its domains and gaining new ones. The proposals concern e.g. Icelandic as second/foreign language, interpreters, localised software, the legal status of Icelandic, and its status as school subject. Successful implementation in all these fields requires skills, efforts and resources that currently lie outside the reach of the language secretariat, while the secretariat may provide consultation on such matters. Corpus related issues are not at all in the foreground in the new language policy, which leaves the impression that current standardisation and cultivation efforts, not least importantly the operation of the Icelandic term bank, are at present considered relatively successful, and that there is therefore no imminent need for the language secretariat to change the ways in which it organises its activities.